

Kulttuuriomaisuuden suojelu ja kokonaisturvallisuus

Valtakunnallinen MYYT-tapahtuma 23.5.2026

Tiina Mertanen, museopalvelujohtaja

Suomen kansallismuseo, mpk 243

SUOMEN KANSALLISMUSEO
FINLANDS NATIONALMUSEUM

Sisältö

Kokonaisturvallisuuden toimintamalli ja yhteiskunnan turvallisuusstrategia

Yhteiskunnan toimeksianto kulttuuriomaisuuden suojaamiseen

Mitä on keskeinen kansallinen kulttuuriperintö?

Normaaliolojen työ pohjana varautumiselle

Tältä maailma näyttää: UNESCO:n todentamia tuhoja

Riskit ja niihin varautuminen

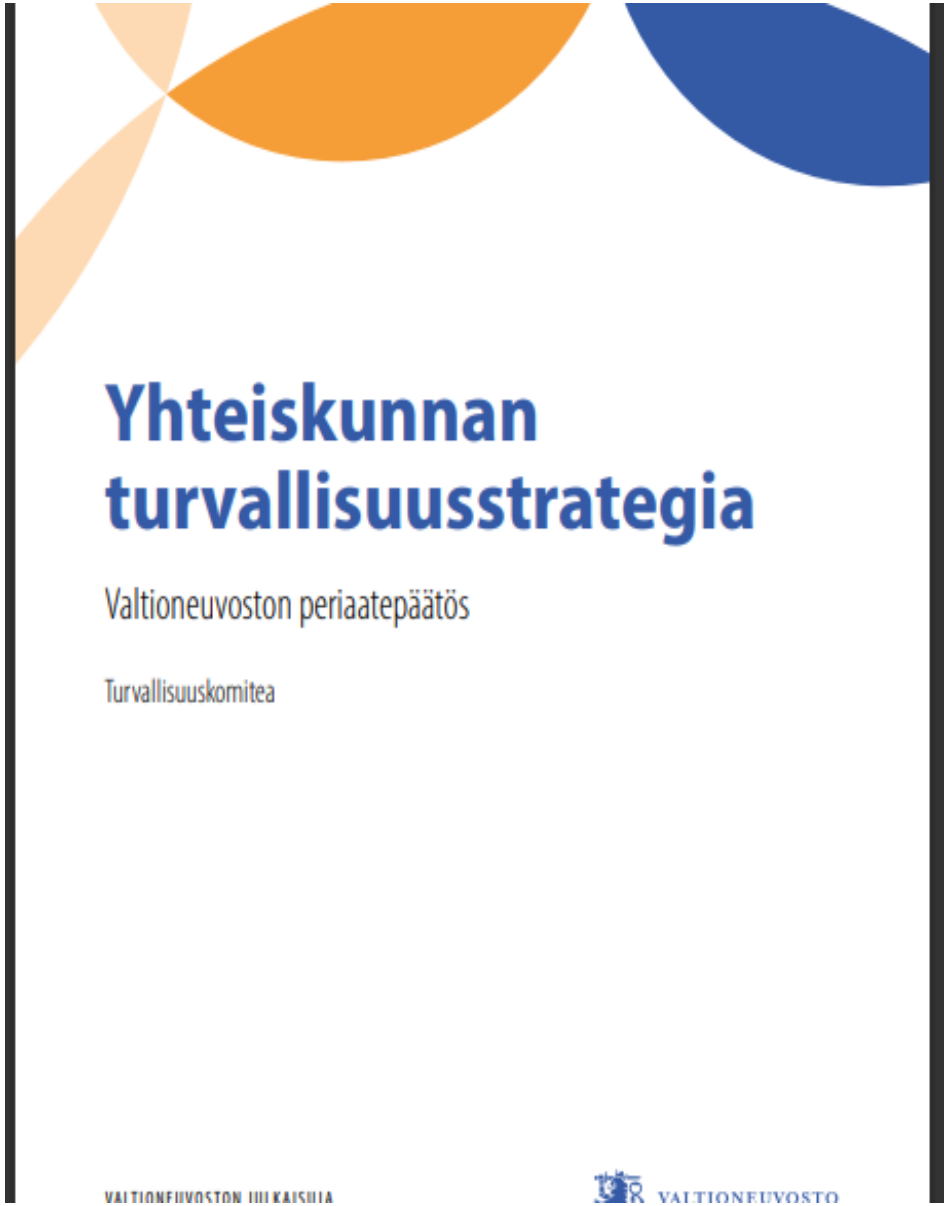

Suomalainen toimintamalli

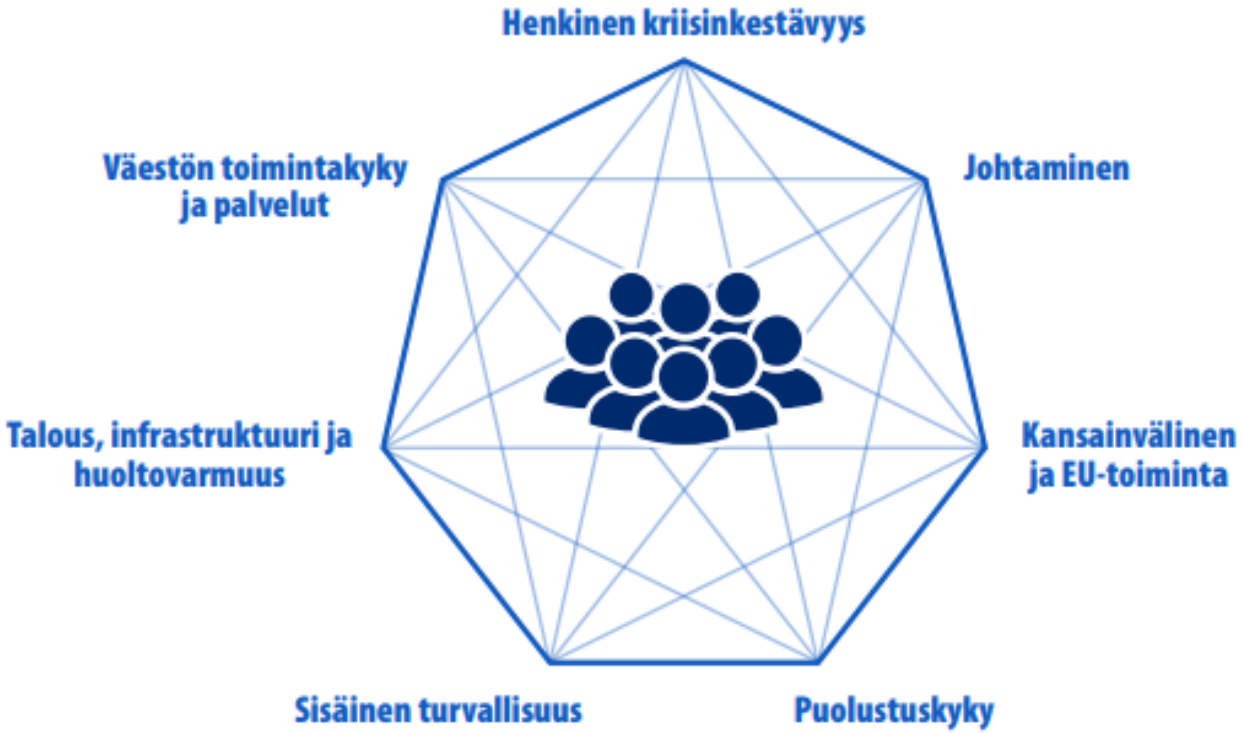
Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa kuvataan kokonaisturvallisuuden toimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan

- viranomaisten
- elinkeinoelämän
- järjestöjen
- ja kansalaisten yhteistoimintana

Kokonaisturvallisuus muodostaa perustan suomalaisen yhteiskunnan kriisinkestävyydelle eli resilienssille.

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kuva: Yhteiskunnan turvallisuusstrategia

Elintärkeät toiminnot: henkinen kriisinkestävyys

Henkinen kriisinkestävyys ilmenee tahtona toimia yhteiskunnan vakauden, väestön elinmahdollisuuksien, turvallisuuden ja lopulta valtiollisen itsenäisyyden ylläpitämiseksi kaikissa tilanteissa. Henkisen kriisinkestävyyden rakentaminen, vahvistaminen ja ylläpitäminen ovat koko yhteiskunnan läpileikkaavaa ja pitkäjänteistä työtä. Perusta luodaan normaalioloissa.

Kulttuuripalvelut ja kulttuuriomaisuuden suojelu rakentavat kriisinkestävyyttä.

Kansallisesti merkittävän kulttuuriomaisuuden suojelusta on huolehdittava kaikissa turvallisuustilanteissa.

551 –vuotias Olavinlinna. Kuva: Suomen kansallismuseo.

Kuka määrittelee kulttuuriperinnön ja sen arvon?

Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen mukaan sivistykselliset oikeudet sisältävät myös oikeudet kulttuuriperintöön.

- Kansainväliset järjestöt ja sopimukset: YK, Unesco, Euroopan neuvosto, EU, kulttuuriperintöalan järjestöt
- Kansallinen lainsäädäntö ja kansainvälinen oikeus – monenkeskinen, sopimusperäinen järjestelmä
- Meillä on lähtökohtana Euroopan neuvoston ns. Faron sopimuksen mukaisesti kaikkien oikeus osallistua kulttuuriperinnön määrittelyyn.
- Sopimusperäiseen järjestelmään kohdistuu painetta

Haagin yleissopimus kulttuuriomaisuuden suojelusta aseellisen selkkauksen sattuessa (1954)

Kulttuuriomaisuuden suojelu
1) rauhan aikana
2) konfliktitilanteissa
3) konfliktien jälkeen

Haagin 1954 yleissopimus ja siihen liittyvä pöytäkirja hyväksyttiin Suomessa vuonna 1994 ja toinen pöytäkirja vuonna 2004.

Kulttuuripalvelujen ylläpito ja kulttuuriperinnön suojelu

Yhteiskunnan strateginen tehtävä nro 50/ 56

Vastuuministeriö Opetus- ja kulttuuriministeriö

Kulttuuriomaisuuden suojelussa korostuvat

- varautuminen kulttuuriperinnön turvallisiin säilytysolosuhteisiin
- suunnitelmat kulttuuriomaisuuden siirtojen varalta
- digitaalinen dokumentointi
- digitaalisessa muodossa olevan kulttuuriperinnön pitkäaikaisen säilymisen varmistaminen.

Eetu Isto: Hyökkäys. 1889. Kuva: Suomen kansallismuseo.

Kansallisesti merkittävää kulttuuriomaisuutta on mm.

- Kansallisten museoiden kokoelmat: Suomen kansallismuseo, Kansallisgalleria, Luonnontieteellinen museo
- Museoviraston, Kansallisarkiston ja Kansalliskirjaston kokoelmat
- Valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet listattiin 2024: 1391 kpl
- Kansallisesti merkittävät kulttuuriympäristökohteet 1470 kpl
- Kansallisen kulttuuriomaisuuden inventointi (Haagin sopimus) -> kansallinen kulttuuriomaisuusluettelo. Luettelossa on irtainta ja kiinteää kulttuuriomaisuutta, julkisessa ja yksityisessä omistuksessa

Kajaanin linna rakennettiin 1604-1619 kuningas Kaarle IX käskystä.
Kuva: Vesa Laulumaa, Museovirasto

Normaaliolojen kokoelmien hallinnan työstä saadaan pohja varautumiseen (Lähde: Museotilasto 2024)

Esinekokoelmat	Valokuvakokoelmat	Taidekokoelmat
137 museossa	**137** museossa	**92** museossa
4 931 324 objektia	**27 680 982** valokuvaa	**385 232** taideteosta
20 942 vuoden kartunta	**1 291 401** vuoden kartunta	**4 168** vuoden kartunta
6 309 kokoelmapoistot	**19 566** kokoelmapoistot	**33** kokoelmapoistot
60,2 % luetteloitu sähköiseen järjestelmään	**15,6 %** luetteloitu sähköiseen järjestelmään	**90,1 %** luetteloitu sähköiseen järjestelmään
38,2 % kokoelmista digitoitu	**15,5 %** kokoelmista digitoitu	**75,9 %** kokoelmista digitoitu

Esimerkki: Senaatti kiinteistöt

- Senaatin hallinnassa olevista rakennuksista noin 750 on virallisesti suojeltu. Suojeltujen arvokohteiden joukossa on mm. ministeriöiden ja valtion virastojen hallintorakennuksia, kulttuurirakennuksia, museoita ja keskiaikaiset linnamme.
- Kulttuuriperintötietoa syntyy: rakennushistoriaselvitykset, konservointikertomukset, työmaadokumentoinnit ja korjaus- tai restaurointiraportit.
- 3D-digitonti etenee projekteissa
- Varautumis- ja valmiusyhteistyö kiinteistöjen käyttäjien kanssa

Kuva: Ville Tarhala/ Suomen kansallismuseo

UNESCO:n todentamia kulttuuriperintötuhoja Ukrainassa

Ukrainassa 15.4.2026 mennessä

- **Yhtensä 526** todennettua kohdetta
- 153 uskonnollista kohdetta
- 275 kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävää rakennusta
- 39 museota
- 33 monumenttia,
- 21 kirjastoa ja yksi arkisto
- 4 arkeologista kohdetta

Gazassa 7.10.2023-24.3.2026

Yhteensä 164 kohdetta

- 14 uskonnollista kohdetta
- 128 kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävää rakennusta
- 3 irtaimen kulttuuriomaisuuden varastoa
- 9 monumenttia
- 2 museota
- 8 arkeologista kohdetta

Omari Mosque in Gaza following Israeli military attacks, February 26, 2025. Photo: Mahmoud Abu Hamda / A
Images.

Gazan suurmoskeija

- Filistealainen temppeli eaa
- Bysanttilainen kirkko 400 –luku
- Muutettiin moskeijaksi 600-luvulla
- Maanjäristystuho 1033
- Ristiretkeläisten 1149 rakentama kirkko tuhottiin 1187
- 1200 luvulla: restauroitiin moskeijaksi, tuhottiin1260 ja korjattiin moskeijaksi
- Maanjäristystuho 1200-luvun lopulla
- Korjattiin moskeijaksi 1500-luvulla
- Brittien pommitustuho 1917
- Restauroitiin 1925
- Israelin pommitustuho 2023

Lähde: Wikipedia (en)

Iranissa 8.4.2026 mennessä

- UNESCO vahvistaa ainakin neljän maailmaperintökohteen vahingoittuneen
- Iranin hallinto raportoi 131 vahingoittuneesta kulttuurikohteesta (8.4.2026)

Debris spread around in a hall at Tehran's historic Golestan Palace, after a US-Israeli strike, March 1, 2026

Näyttely

Pelastakaa taide! Taival Viipurista Lappeenrantaan

Etelä-Karjalan museo, Lappeenranta

28.3.2026–4.10.2026

Kesällä ja syksyllä 1939 Viipurin museoväki ja hallinto uskaltautuivat tekemään suuren päätöksen: Viipurin taidemuseon kokoelmat täytyy evakuoida etäälle uhkaavasta itärajasta.

SUOMEN KANSALLISMUSEO
FINLANDS NATIONALMUSEUM

Riskejä, joihin meidän on varauduttava

Kaikissa turvallisuustilanteissa:

Tulipalot ja muut kiinteistövahingot

Varkaudet ja laiton kauppa

Ilmastonmuutos, luonnonkatastrofit ja saastuminen

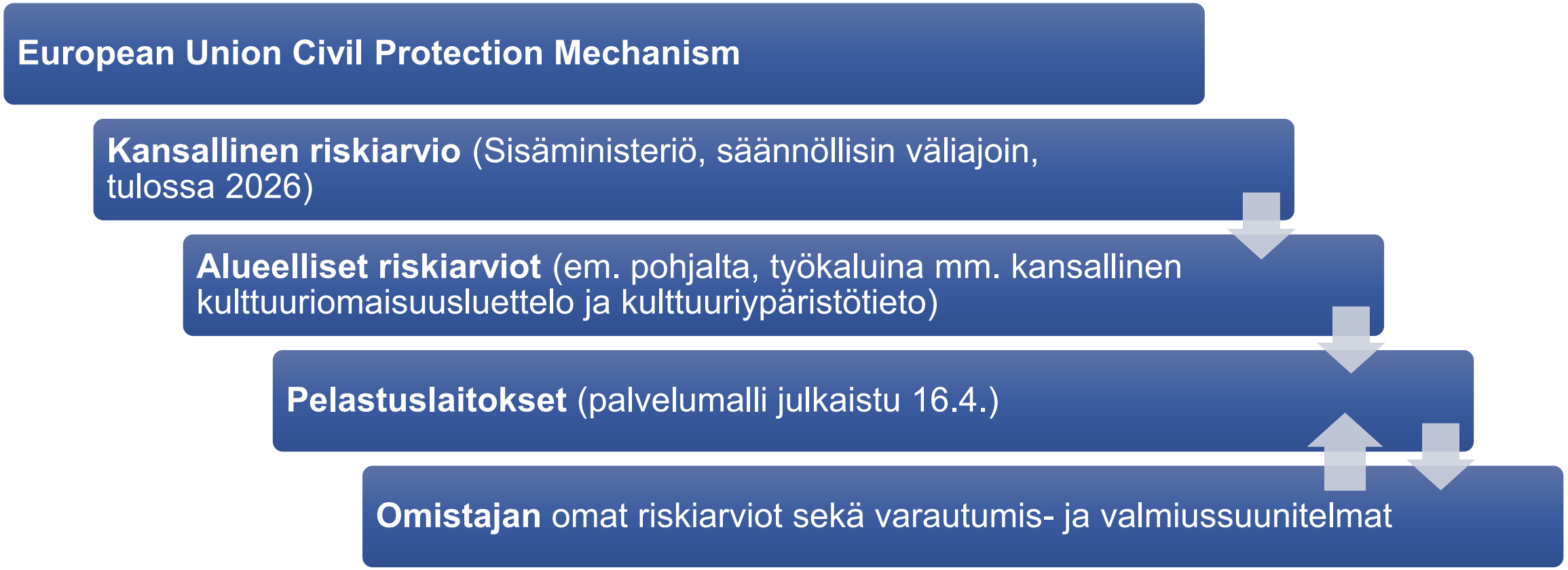
Ilkivalta

Liian suuret kävijämäärät

Poikkeusolot:

-sotilaallisen voimankäytön sivuvahingot ja tahallinen vahingoittaminen eli sotarikokset

Kulttuuriomaisuuden suojelu ja riskiarviot

Kokonaisturvallisuuden mallin mukaan

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia:

- vastuuministeriö opetus- ja kulttuuriministeriö
- toimivaltaisia viranomaisia ympäristöministeriö rakennetun kulttuuriympäristön osalta, kulttuurista ja kulttuuriperinnöstä vastaavat virastot, ympäristöhallinto ja kunnat.
- keskeisiä toimijoita ovat kansalliset kulttuurilaitokset, valtakunnalliset kulttuurialan järjestöt sekä muut kulttuuripalveluita tuottavat toimijat.

Yhteistyötahoja:

- Pelastuslaitokset
- Huoltovarmuuskeskus
- Puolustusvoimat ja Nato
- Poliisi, Suojelupoliisi
- Tulli ja Rajavartiolaitos
- Valtioneuvosto, valtioneuvoston kanslia, ministeriöt, virastot
- Arvokiinteistöjen haltijat (valtio, kirkkokunnat)

TULLI

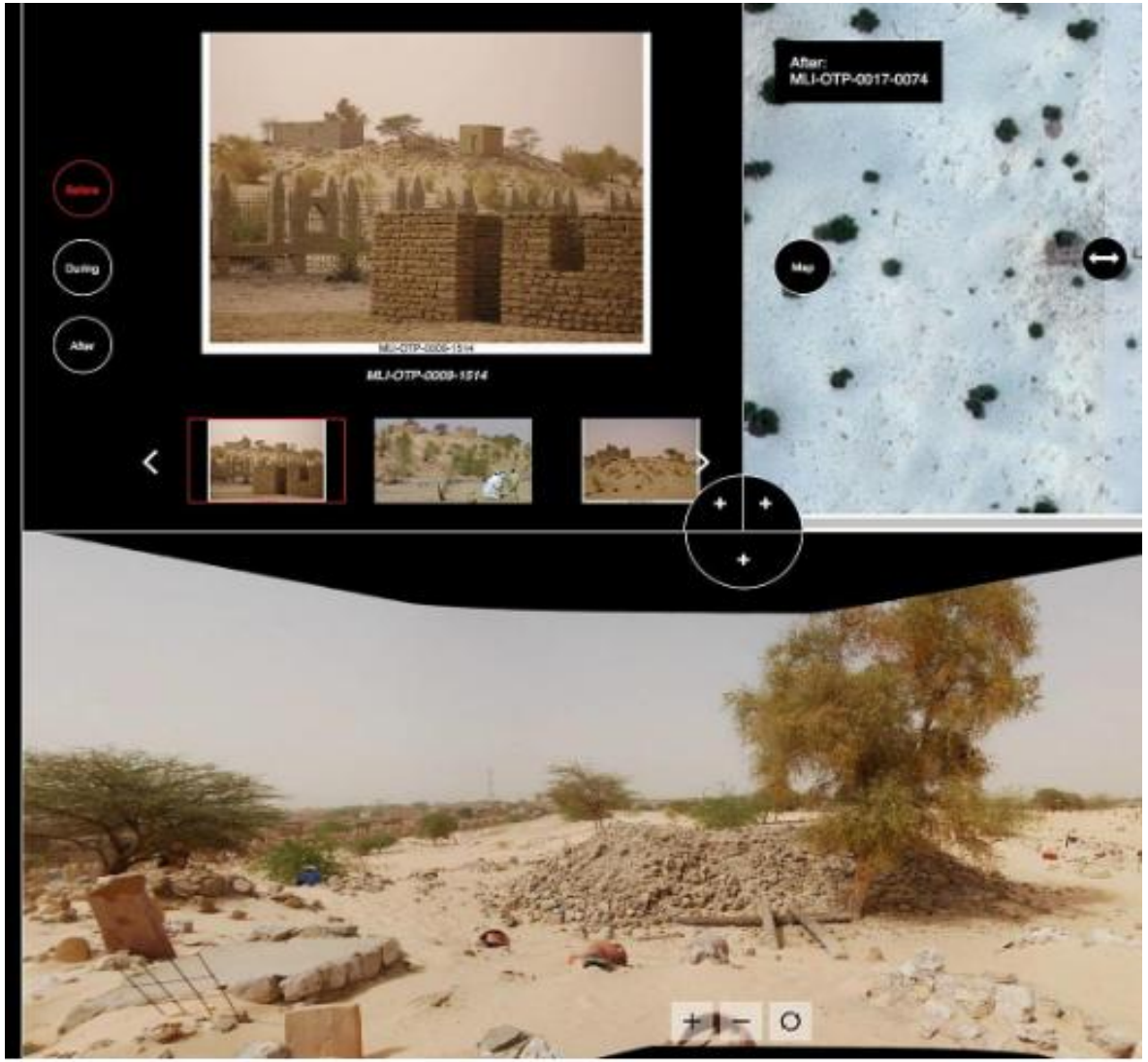
PELASTUSLAITOS
RÄDDNINGSVERKET
1861
HELSINKI HELSINGFORS

HUOLTOVARMUUSKESKUS
FÖRSÖRJNINGSBEREDSKAPSCENTRALEN
NATIONAL EMERGENCY SUPPLY AGENCY

SUOMEN KANSALLISMUSEO
FINLANDS NATIONALMUSEUM

Kulttuuriperintö ja sotarikokset

- Tahallinen kulttuuriomaisuuden vahingoittaminen sodassa on sotarikos.
- Tutkinta huomioitava tilannekuvassa, pelastustöissä, dokumentoinnissa ja vahinkojen korjauksessa.
- 1990-luvulla kulttuuriperinnön tuhoaminen Bosniassa
- Al Mahdi -nimisen jihadistin tuomio UNESCON maailmanperintökohteiden tuhosta Timbuktussa, Malissa 2016
- Suomi kouluttaa Ukrainassa tutkijoita ja syyttäjiä, tutkinnassa satoja tapauksia

Kuvalähde https://situ.nyc/news/wired-the-hague-convicts-a-tombdestroying-extremist-with-smart-design

Kulttuuriomaisuuden laiton kauppa

TULLI

- Laittoman kaupan arvoksi vuodessa arvioidaan jopa 6-8 miljardia dollaria ja sillä rahoitetaan mm. terrorismia ja huumekauppaa.
- Maastavientiluvan rinnalle on tullut EU:n aloitteesta 28.6. voimaan maahantuontilupajärjestelmä. Se on EU:n yhteinen sähköinen hakemusjärjestelmä EU:n ulkorajojen yli tapahtuvaa liikennettä valvomaan. Lupa koskee yli 250 vuotta vanhempien esineiden ja historiallisten rakennusten osien tuontia.
- Museovirasto on lupaviranomainen ja Kansallisgalleria vastaa taiteen asiantuntemuksesta. Tulli on valvova viranomainen. Vaatii sekä kansainvälisesti että maan sisällä viranomaisyhteistyötä
- Laiton kauppa on siirtynyt lähes kokonaan verkkoon. Huutokauppojen alustat, valtavat verkkokaupat ja sosiaalisen median alustat. Lähtöalueita mm. Syyria, Ukraina, Gaza, Afrikan haavoittuvat maat. Suomesta epäillään katoavan designia ja arkeologisia löytöjä, myös hylyistä.
- Monitorointi tekoälyn avulla kehittymässä.

Puolustusvoimat ja Nato

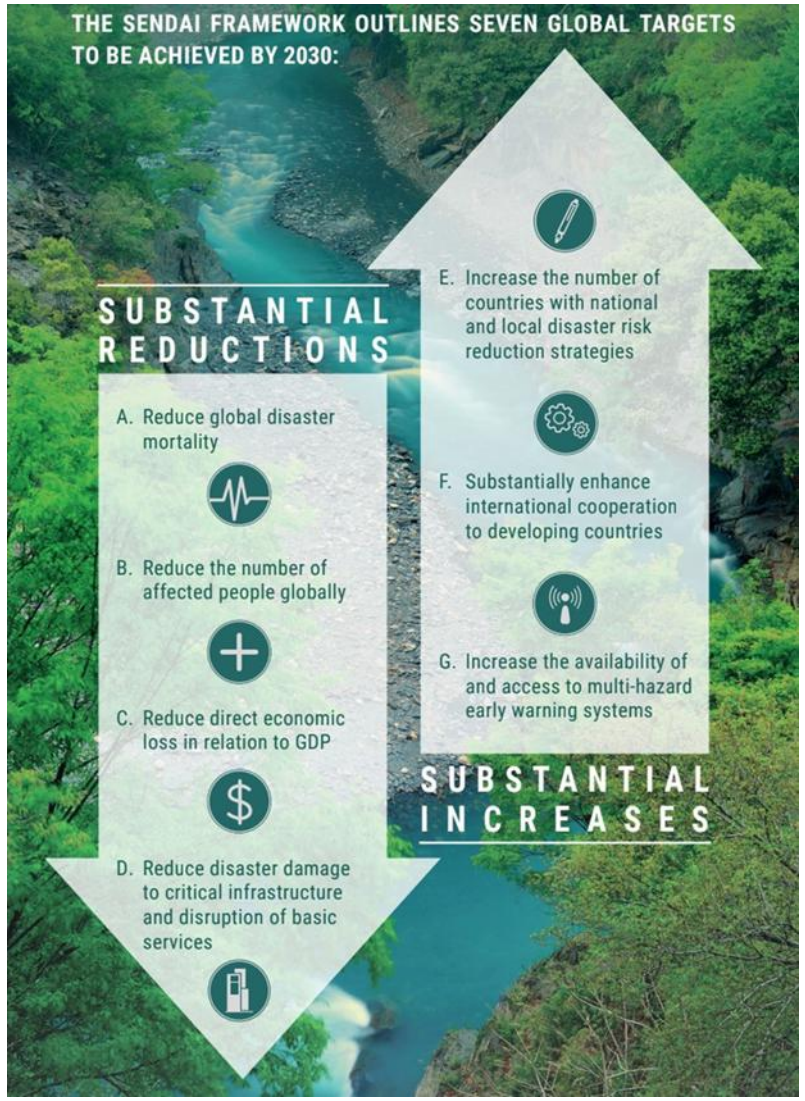
- 2000-luvulta alkaen kulttuurihistoriallisen omaisuuden suojaaminen on ollut osa sodan oikeussääntöjen opetusta varusmieskoulutuksesta eteenpäin. Esim. mitkä kohteet ovat kiellettyjä joukkojen ryhmittämisessä.

- Kriisinhallintatehtävissä mm. Lähi-Idässä uskonnollisten kohteiden suojaaminen on ollut pitkään tuttua.

- Naton 3D-periaate (defence, diplomacy, development) 2000-luvun alusta tähtää siihen, että sodan jälkeen on jäljellä valtio, joka pystyy toimimaan. Kulttuuriperintö on huomioitu sen osatekijänä. Eli tavoitteena on, että sotilaallinen doktriini ja käytännöt ottaisivat kulttuuriomaisuuden ja -perinnön, joiden suojaaminen on perusoikeuskysymys, huomioon.

Luonnonkatastrofit ja ilmastonmuutos

- Sendain viitekehys katastrofiriskien vähentämiseksi (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030) on YK:n jäsenvaltioiden vuonna 2015 hyväksymä kansainvälinen sopimus, jonka tavoitteena on vähentää katastrofiriskejä ja niiden vaikutuksia maailmanlaajuisesti.
- Esimerkki kokonaisturvallisuuden mallin toimeenpanosta: Sisäministeriön Pelastusosasto koordinoi Suomen kansallista ryhmää
- Jäsenet: 9 ministeriötä, 11 virastoa mm. Museovirasto, 4 järjestöä, 2 koulutuksenjärjestäjää.

Ilmastonmuutos uhkaa myös kansallista turvallisuutta

- Ilmastoon liittyvät riskit yhdistyvät perinteisiin turvallisuusuhkiin. Monikriisien aika.
- Suorat vaikutukset: tulvat, myrskyt, kuumuus ja kuivuus
- Ketjuuntuvat vaikutukset: esim. toimitushäiriöt, heikkenevä ruokaturva, pakotettu muuttoliike, konfliktit
- Siirtymävaikutukset esim. kiistat luonnonvarojen käytöstä, polarisaatio, uudet materiaaliriippuvuudet

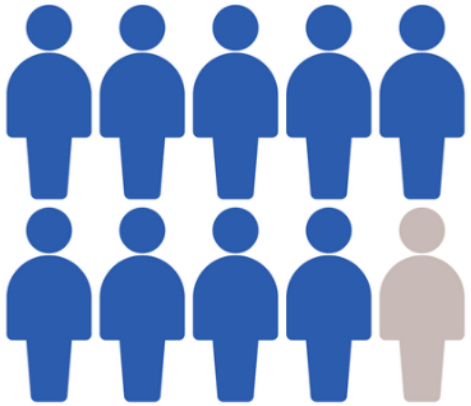
Seuraava askel:

Kulttuuriomaisuuden suojeluun varautumista ja Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toimeenpanoa edistävät

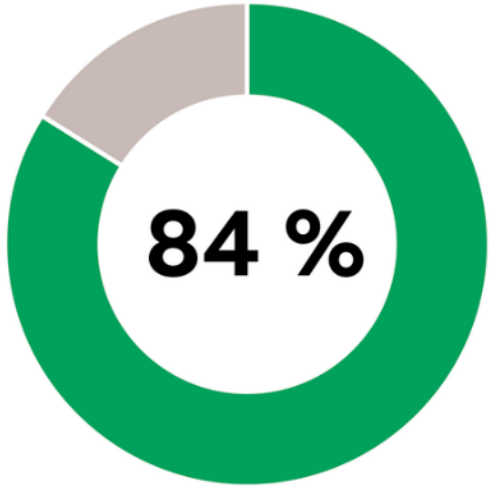
Kulttuuriomaisuuden turvaamisen seurantaryhmä	**Kulttuuriomaisuuden turvaamisen asiantuntijaryhmä**
OKM puheenjohtaa	Museovirasto puheenjohtaa
• ylläpitää kokonaiskuvaa Haagin sopimuksen edellyttämästä varautumisesta ja muusta kulttuuriomaisuuden suojelun huomioimisesta kansallisen kokonaisturvallisuuden ylläpitämisessä ja kehittämisessä	• valmistelee ja tekee esityksiä turvaamistoimista ja niiden suuntaviivoista • suunnittelee ja koordinoi suojaamis- ja valmiustoimia muistiorganisaatioiden ja valmiusviranomaisten välillä • koulutus, osaamisen vahvistaminen, harjoitukset • tieto ja ohjeistukset, viestintä

2025 Kulttuuri-perintö-barometri

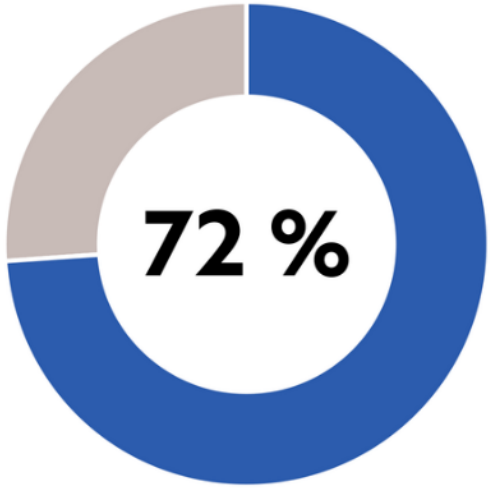
Kulttuuriperinnön säilyttäminen saa vahvan tuen

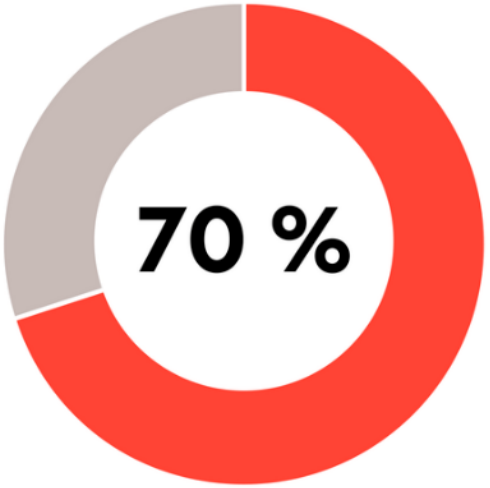
93 %
Kulttuuriperinnön säilyttäminen on tärkeää

Kulttuuriperinnön vaaliminen säilyttää korvaamattoman tärkeitä arvoja

Kulttuuriperintö lisää ihmisten henkistä kriisinsietokykyä ja maanpuolustustahtoa

Kulttuuriperinnön turvaaminen kriisitilanteissa on tärkeää

SUOMEN KANSALLISMUSEO
FINLANDS NATIONALMUSEUM

Lopuksi

- Kulttuuriperinnön suojaaminen on kansallisen turvallisuuden kysymys.
- Teemme kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä.
- Tavoitteena on tuottaa kansallisia toimintamalleja.
- Omistajan vastuuta varautumiseen ja valmiuteen ei voi ulkoistaa.
- Vapaaehtoisia käsiä tullaan tarvitsemaan.

Kuva: Kansallismuseon evakuointi lokakuussa 1939. Museovirasto, historian kuvakokoelma.